

ŽIVOT PODĽA ZÁKONA

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

2Moj 21,1–32; 2Moj 22,16–23,33; 2Král' 19,35; Mat 5,38–48; Rim 12,19; Mat 16,27

ÚVODNÝ TEXT

²²Hospodin povedal Mojžišovi: „Toto povedz Izraelitom: Videli ste, že som sa s vami rozprával z neba. ²³Toto mi nerobte: nerobte si pre seba strieborných ani zlatých bohov.“ (2Moj 20,22.23)

Boh chcel, aby sa Jeho ľud líšil od okolitých národov. Túžil, aby existoval ako oddané spoločenstvo viery, ktoré bude žiť pod Jeho vedením a autoritou. Každý mal byť podriadený Jeho zákonu. Sudcovia sa mali starať o dodržiavanie ustanovení zákona a kňazi mali zákon vyučovať. Rozhodujúcu zodpovednosť za výchovu detí mali mať rodičia.

V každej kultúre sú zákony vyjadrením ideálov, cieľov, zámerov a charakteru zákonodarcu. Keď napríklad faraón nariadil zabiť každého hebrejského chlapca, tento zákon odhalil jeho skazenosť. Naproti tomu, ak by kráľ vydal zákon, že každý osemnásťročný obyvateľ kráľovstva získa bezplatné vyššie vzdelanie, mnohí by to považovali za dôkaz kráľovskej štedrosti a túžby, aby jeho krajina prosperovala.

Boží zákon je zjavením Hospodina. Odhaľuje Jeho dobrotu, lásku, hodnoty, spravodlivosť a Jeho snahu zabrániť konaniu zla. Ako je zákon svätý a spravodlivý, taký je aj Boh. Zákon vytvára priestor pre život v plnosti. Zároveň nás chráni pred nebezpečenstvom a pohromami. Úcta k Bohu, k sebe navzájom a k životným hodnotám – to všetko tvorí základ Božieho systému zákonov.

OSNOVA LEKCIE

V tejto lekcií sa pozrieme na ďalšie zákony, ktoré dal Boh Izraelitom po Desatore, označované ako „Kniha zmluvy“, ktoré sa týkali aplikácie princípu lásky (a teda Desatora) v rôznych praktických oblastiach každodenného života. Aby sme lepšie pochopili Boží zámer v pozadí týchto „pravidiel“, pozrieme sa aj na to, ako niektoré z nich neskôr interpretoval Ježiš.

- 2Moj 21,1–32: Právne predpisy o otrokoch a úcte k životu (nedeľa)
- 2Moj 22,15–23,19: Zákony týkajúce sa sociálnej spravodlivosti a náboženských sviatkov (pondelok)
- 2Moj 23,20–33: Pôvodný Boží plán pre život v zaslúbenej zemi (utorok)
- 2Moj 21,23–27; Mat 5,38–48: Zákon odplaty „oko za oko“ a Ježišovo vysvetlenie (streda)
- Rim 12,19; Mat 16,27: Princíp Božej spravodlivej odplaty (štvrtok)

KNIHA ZMLUVY

¹Toto sú právne predpisy, ktoré im predložíš: ²Ak kúpiš hebrejského otroka, bude ti slúžiť šesť rokov, ale v siedmom roku ho prepustiš na slobodu bez výkupného. ³Ak prišiel sám, sám aj odíde. Ak bol ženatý, jeho žena odíde s ním. ⁴Ak mu však ženu dal pán a tá porodila synov a dcéry, žena a deti patria pánovi a on odíde sám. ⁵Ked' však otrok výslovne vyhlási: „Oblúbil som si svojho pána, svoju manželku a svoje deti, nechcem odísť na slobodu,“ ⁶vtedy ho jeho pán predvedie pred Boha, totiž privedie ho k dverám alebo k verajam, jeho pán mu prepichne ucho šidlom a on mu zostane navždy otrokom. (2Moj 21,1–6)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Ked' Boh na Sinaji vydal svoj zákon, položil tým základ pre vyučovanie svojho ľudu. Izraeliti sa mali prostredníctvom zákona naučiť, ako v spojení s Hospodinom môžu žiť svätý život. Zásady zákona však bolo potrebné uplatňovať v každodennom živote, a tak im Boh dal ďalšie zákony, takzvanú „Knihu zmluvy“. Úlohou sudcov bolo dohliadať na dodržiavanie týchto zákonov a ich správne uplatňovanie.

„Ľud zaslepený otroctvom a pohanstvom nebol pripravený, aby úprimne ocenil ďalekosiahle zásady desiatich Božích prikázaní. Preto boli vydané aj ďalšie predpisy, ktoré objasňovali a uplatňovali princípy Desatora v praxi. Tieto zákony boli označené ako „súdy“, pretože podľa nich mali rozhodovať sudcovia. Na rozdiel od Desatora dostal tieto zákony len Mojžiš, ktorý ich potom oznámil ľudu.“ (PP 310; NÚD 147)

Prečítaj si text 2Moj 21,1–32. Aké konkrétne nariadenia boli dané v súvislosti s hebrejskými otrokmi, vraždami a telesnými zraneniami?

„Kniha zmluvy“ (niekedy označovaná aj ako „zmluvný kódex“) je opísaná v niekoľkých kapitolách (2Moj 21,1–23,19). Všetky tieto nariadenia a zákony boli vydané s cieľom zastaviť lavínu zla a vybudovať usporiadanú spoločnosť.

Zákony o otroctve boli veľmi osobité a nesmieme ich zamieňať s krutými praktikami moderného alebo stredovekého otroctva. Hebrejskí otroci boli v skutočnosti chránení a cenení. V moderných a stredovekých spoločnostiach boli sluhovia a otroci majetkom ich vlastníka, ktorý si s nimi mohol robiť, čo chcel. Naproti tomu biblické zákony upravovali otázku otrokov inak. Otroctvo bolo obmedzené na šesť rokov (2Moj 21,1,2; Jer 34,8–22) a v siedmom roku museli byť všetci otroci oslobodení, pokiaľ nechceli zostať so svojím pánom. Páni im tiež museli dopriať sobotný odpočinok (2Moj 20,9,10) a postarať sa o ich základné potreby.

APLIKÁCIA

- Hoci vo väčšine sveta bola zlá prax inštitucionalizovaného otroctva z väčšej časti zrušená, niektoré princípy stále existujú. Čo môžeme urobiť v našej vlastnej obmedzenej oblasti, aby sme proti nim bojovali?

ĎALŠIE ZÁKONY

⁶Neprekrúčaj právo chudobného v jeho spore. ⁷Nedovoľ, aby bol nevinný a spravodlivý človek zabitý, lebo vinníka neospravedlním. ⁸Neprijmi úplatok, lebo úplatok zaslepuje aj tých, čo majú otvorené oči, a prekrúca slová spravodlivých. ⁹Neutláčaj cudzinca. Dobre viete, čo v sebe cíti cudzinec, lebo sami ste boli cudzincami v Egypte. (2Moj 23,6–9)

Boh vo svojom milosrdenstve inštruoval sudcov, ako majú pristupovať k ľuďom v rôznych situáciách súvisiacich s majetkom a vlastníckymi právami. V tejto súvislosti sa spomínajú konkrétne príklady, ktoré naznačujú, čo treba robiť, ak napríklad: býk napadne susedovho býka, ak ľudia ukradnú domáce zviera a predajú ho, ak sa zvieratá pasú na poli alebo vinici iného majiteľa, ak bola niekomu odcudzená požičaná vec alebo ak sa zranilo alebo uhynulo prenanaté zviera (2Moj 21,33–22,14).

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Prečítaj si text 2Moj 22,15–23,9. Ktorých problémov sa týkajú uvedené zákony? Ako mali byť vyriešené?

Božie zákony sa týkajú rôznych oblastí života človeka. Zahrňajú napríklad osobitné predpisy proti ponížovaniu ľudí. Boh odmietal všetky formy vykorisťovania. Vo svojom milosrdenstve napráva hriechne sklony ľudského srdca a obmedzuje prirodzené sklony ľudí k zlu. Zákon mal v spoločnosti udržiavať bezpečie, odstraňovať zlo a pestovať dobré medziľudské vzťahy. Spravodlivosť a láska musia riadiť všetky činy.

Prečítaj si text 2Moj 23,10–19. Aké dôležité otázky sa riešia v týchto veršoch?

Sobota a sviatky súviseli s uctievaním a pripomínali kľúčové udalosti v dejinách spásy. Zákon veľmi starostlivo usmerňoval spôsob a formy uctievania, pretože to bol teologický základ pre všetky ostatné aktivity. Sobota bola ustanovená pri stvorení (1Moj 2,2,3; 2Moj 20,8–11), bola spojená s vyslobodením a vykúpením Izraela (5Moj 5,12–15) a mocným spôsobom poukazuje na uctievanie Boha ako nášho Stvoriteľa, Vykupiteľa a Pána (Mar 2,27,28).

Okrem soboty ako siedmeho dňa sa v zákone hovorí o troch kľúčových sviatkoch, takzvaných výročných (pútnických) slávnostiach: (1) na jar sa slávil *pesach* prepojený so slávnosťou Nekvasených chlebov (väčšinou v čase od polovice marca do polovice apríla); (2) päťdesiat dní po *pesachu* sa slávil sviatok *šavuot* (sviatok týždňov, známy aj ako Turíce, Letnice, či sviatok žatvy alebo prvotiny) a napokon (3) v čase od polovice septembra do polovice októbra sviatok *sukot* („sviatok stánkov“). (Pozri tiež 2Moj 34,18–26; 3Moj 23,4–44; 4Moj 28,16–29,40; 5Moj 16,1–16.)

■ Boh vydal svoje zákony nielen na zabezpečenie spravodlivosti, ale aj na pestovanie lásky, milosrdenstva a spravodlivosti v medziľudských vzťahoch. Ako môžeš tieto zásady uplatniť vo svojom každodennom živote? Zamysli sa nad tým, ako komunikuješ s ostatnými – či už v podnikaní, v práci, vo vašej komunite alebo dokonca vo vašich osobných vzťahoch. V ktorých oblastiach by si mohol prejaviť viac láskavosti a spravodlivosti?

APLIKÁCIA

PÔVODNÝ BOŽÍ PLÁN

²⁰Posielam pred tebou anjela, aby ťa chránil na ceste a doviedol na miesto, ktoré som pripravil. ²¹Maj sa pred ním na pozore a poslúchaj ho, neodporuj mu, lebo vám neodpustí priestupky, pretože je nositeľom môjho mena. ²²Ak ho však budeš ochotne poslúchať a urobíš všetko, čo hovorím, potom budem nepriateľom tvojich nepriateľov a odporcom tvojich odporcov. (2Moj 23,20–22)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Prečítaj si 2Moj 23,20–33. Aké metódy chcel Boh použiť na dobytie zaslúbenej zeme?

Nebolo Božím zámerom, aby Izraeliti bojovali o svoje nové územie. Mali ho prijať ako dar, ako zvláštny Boží dar pre Izrael. Išlo o zaslúbenie dané Abrahámovi, Izákovi a Jákobovi.

Vzor dobytia zaslúbenej zeme sa ukázal už pri prechode Izraelitov cez Červené more. Boh bojoval za svoj ľud a dal mu úplné víťazstvo nad tými, ktorí ho plánovali zabiť (2Moj 14,13.14). Egypťania boli porazení, pretože Hospodin zázračne zasiahol. Podobne v čase asýrskeho kráľa Sancheríba Boh porazil aj obrovskú, silne vyzbrojenú a dobre vycvičenú asýrsku armádu – a to bez toho, aby Izraeliti museli bojovať. Boh im dal víťazstvo, pretože kráľ Chizkija uveril Božiemu slovu, ktoré dostal prostredníctvom proroka Izaiáša (2Kráľ 19,35; Iz 37,36).

Boh oznámil Abrahámovi, že zaslúbenú zem nedostanú jeho potomkovia hneď, ale až o štyristo rokov (1Moj 15,13–16). Prečo? Dôvod súvisel s bezbožnosťou obyvateľov krajiny Kanaán. Boh sa týmito ľuďom vo svojom milosrdenstve venoval a dal im ďalšie obdobie milosti na pokánie. Pokračovali však vo svojej vzbure proti Bohu a Jeho hodnotám, takže keď sa nepravosť týchto národov naplnila, Boh bol pripravený dať ich územie Hebrejom ako novú vlasť. Okrem toho Boh zaslúbil, že vyženie obyvateľov Kanaánu pred Izraelcami dvomi nezvyčajnými, ale veľmi účinnými metódami: (1) zoslaním hrôzy a strachu na skazené národy a (2) sršňami, ktoré vyženú ľudí preč (2Moj 23,28). Predtým, ako Izraeliti dorazili na nové územie, ich nepriatelia toto miesto opustili, ako to zaslúbil Hospodin: „Vylákam ich pred tebou a uvrhnem do zmätku všetky národy, ku ktorým prídeš, a všetkých tvojich nepriateľov zaženiem pred tebou na útek.“ (2Moj 23,27)

Rozhodujúcu úlohu pri dobývaní zaslúbenej zeme zohrával Boží anjel. Týmto poslom bol Kristus, ktorý viedol Izrael, chránil ho a dobýval pred ním zaslúbené územia. Bol oblakovým stĺpom, ktorý ich viedol cez deň, a ohnivým stĺpom v noci. Izrael sa mal na Neho sústrediť a počúvať Ho, pretože mal božskú autoritu (2Moj 23,21). Vzopretie sa Božej vôli a neviera v Jeho vedenie však napokon skomplikovali napredovanie celého ľudu.

APLIKÁCIA

- **Boh dal pohanským národom mnoho rokov, aby zmenili svoje spôsoby. Čo nás to učí nielen o Božej milosti, ale aj o hraniciach tejto milosti pre tých, ktorí ju odmietajú prijať?**

OKO ZA OKO

²³Ak príde o život, dáš život za život, ²⁴oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nohu za nohu, ²⁵popáleninu za popáleninu, ranu za ranu, modrinu za modrinu. ²⁶Ak niekto zasiahne oko svojho otroka alebo svojej otrokyne tak, že ho pripraví o zrak, ako náhradu za oko musí otroka prepustiť na slobodu. ²⁷Ak svojmu otrokovi alebo otrokyni vyrazí zub, ako náhradu zaň ho prepustí na slobodu. (2Moj 21,23–27)

³⁸Počuli ste, že bolo povedané: Oko za oko a zub za zub. ³⁹Ja vám však hovorím: Neprotivte sa zlému! Naopak: Tomu, kto ťa udrie po pravom líci, nadstav aj ľavé. (Mat 5,38,39)

Prečítaj si text Mat 5,38–48. Ako Ježiš vykladá význam zákona o odplate? Ako by sme mali tento zákon aplikovať dnes?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

V Kázni na vrchu Ježiš Kristus citoval dobre známe texty zo Starej zmluvy. Jeho reč však bola namierená proti vtedajším rabínskym výkladom, ktoré sa v priebehu storočí vzdialili od pôvodného zmyslu týchto zákonov. Ľudská tradícia nielenže zatemnila účel Božieho slova, ale v niektorých prípadoch (spomeňme napríklad predpisy týkajúce sa soboty) prekrútila ich zámer a význam. Ježiš svojimi slovami obnovoval pôvodný význam týchto zákonov.

Na Vrchu blahoslavenstiev sa Ježiš snažil napraviť niektoré z týchto falošných interpretácií tým, že svojich poslucháčov nasmeroval späť na pôvodný zámer a význam textov.

Text z 2Moj 21,24, ktorý hovorí „oko za oko, zub za zub“, je citovaný v Mat 5,38 („Počuli ste... Ja vám však hovorím...“) a odvolával sa na *lex talionis* (tzv. „zákon pomsty“). Tento verš je použitý aj na iných miestach v Biblii (3Moj 24,20; 5Moj 19,21).

Pôvodný zámer tohto zákona bol formulovaný tak, aby bránil akejkoľvek osobnej pomste. Jeho snahou bolo zastaviť krvnú pomstu alebo odvetu bez predchádzajúceho vyšetrovania. Spôsobenú škodu alebo ujmu museli posúdiť sudcovia a následne malo byť stanovené a vyplatené riadne peňažné odškodnenie. Cieľom takejto praxe bolo zabrániť ľuďom, aby „brali zákon do vlastných rúk“. Áno, mala byť nastolená spravodlivosť, ale musela byť vykonaná podľa Božieho zákona.

Bol to samotný Ježiš Kristus, kto Mojžišovi odovzdal zákony, na základe ktorých malo fungovať spoločenstvo Izraelitov. Bol to On, kto presne poznal zmysel tohto zákona, preto ho mohol aplikovať objektívnym spôsobom, podľa jeho pôvodného zámeru. Motívom bolo priniesť spravodlivosť a zmierenie a obnoviť pokoj.

Niektro by mohol tvrdiť, že spravodlivosť v sebe obsahuje určitý druh pomsty. Zdá sa, že správna aplikácia týchto zákonov bola pokusom nájsť rovnováhu práve medzi myšlienkami spravodlivosti a pomsty.

■ **Ako by nám malo vedomie, že jedného dňa bude nastolená dokonalá spravodlivosť, pomôcť vyrovnáť sa so všetkou nespravodlivosťou, ktorú teraz vo svete vidíme?**

APLIKÁCIA

POMSTA

Milovaní, nepomstite sa sami, ale dajte miesto hnevu. Veď je napísané: *Mne patrí pomsta, ja odplatím, hovorí Pán.* (Rim 12,19)

²⁶**Veď čo osoží človeku, ak získa hoci celý svet, ale uškodí svojmu životu? Alebo čo dá človek na výmenu za svoj život?** ²⁷**Lebo Syn človeka príde v sláve svojho Otca so svojimi anjelmi a vtedy odmení každého podľa jeho skutkov.** (Mat 16,26.27)

Radujte sa v ten deň a plesajte, lebo v nebi vás čaká veľká odmena. Veď to isté robili ich otcovia prorokom. (Luk 6,23)

Už mám pripravený veniec spravodlivosti, ktorý mi dá v onen deň Pán, spravodlivý sudca, no nie iba mne, ale aj všetkým, čo s láskou očakávajú jeho zjavenie. (2Tim 4,8)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Aké zaslúbenie a aký príkaz sa nachádzajú vo veršoch Rim 12,19 a 5Moj 32,35? Aká je medzi nimi súvislosť?

Vo svete poznačenom hriechom je spravodlivosť „nedostatkovým tovarom“. Dokonalú spravodlivosť nastolí až Hospodin vo svojom kráľovstve. Povinnosťou sudcov v starovekom Izraeli bolo uplatňovať zákon a určovať spravodlivý trest, keď došlo k ujme alebo zraneniu. Najprv však potrebovali poznať okolnosti. Problém bol v tom, že učitelia zákona v Kristových časoch aplikovali tento zákon spôsobom, ktorý otvoril dvere osobnej pomste. Tým bol princíp vytrhnutý z kontextu a minul sa pôvodnému zámeru, ktorý sledoval. Následne zákonníci obhajovali to, čo zákon v skutočnosti zakazoval.

Prečítaj si texty Mat 6,4.6; Mat 16,27; Luk 6,23 a 2Tim 4,8. Čo sa z týchto textov dozvedáme o Ježišovom chápaní zásad odmeny a trestu?

Ježiš nebol proti princípu odmeny a trestu. Spravodlivosť je principiálna otázka a je dôležitou súčasťou života. Žiadny jednotlivec však na seba nemôže zobrať úlohu sudcu, poroty a „kata“. Vo svojej hriešnosti a nedokonalosti sme náchylní prekrúcať spravodlivosť. Nie sme to my, kto má rozhodovať o vine a treste. Ak sa má riešiť nejaké zlo, musí to vykonať objektívny súd. Na takéto rozhodovanie sú vymenovaní sudcovia.

Práve v tomto kontexte Ježiš hovorí, aby sme boli takí dokonalí, „ako je dokonalý váš nebeský Otec“ (Mat 5,48). Ako môžeme byť dokonalí ako sám Boh? Nezištná láska je hlavnou charakteristikou Boha. Učí svojich nasledovníkov, ako milovať nepriateľov a modliť sa za tých, ktorí ich prenasledujú. Skutočnou dokonalosťou je milovať, odpúšťať a byť milosrdný (Luk 6,36), dokonca aj k tým, ktorí si to nezaslúžia. Tento princíp a činy, ku ktorým vedie, je to, čo znamená zjavovať Boží charakter.

APLIKÁCIA

■ **Ako môžeme dennodenne rásť v láske? Prečo je súčasťou takéhoto rozvoja „smrť“ vlastného „ja“?**

PODNETY NA ZAMYSLENIE

V knihe *Na úsvite dejín* si prečítajte prvú časť kapitoly „Sinaj“ (PP 310–314; NÚD 147–149).

Keďže žijeme na území nášho nepriateľa, niet divu, že nás jeho obratné a klamlivé úklady môžu v reálnom živote zraniť. Kto z nás by nemal skúsenosť s bolesťou a utrpením, ktoré spôsobuje náš hriechom poznačený svet? Žiaľ, zlo je nateraz neoddeliteľnou súčasťou života. Boh nám však dáva silu, aby sme vydržali.

„Drahý Spasiteľ nám pošle pomoc práve vtedy, keď ju budeme najviac potrebovať. Cestu do svojho kráľovstva posvätili jeho kroky. Každý trň, ktorý nám poraní nohy, poraní už jeho samého. Každý kríž, ktorý máme znášať, niesol dávno pred nami. V životných zápasoch sa máme pripraviť na pokoj. Čas súženia je ťažkou skúškou pre Boží ľud. Je to však aj čas, keď sa má každý veriaci dívať k nebu a vierou hľadiť na dúhu zaslúbenia, ktorá sa nad ním klenie.“ (GC 633; ZTDS 422)

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Ľudia po stáročia zápasili s tým, že Hospodin vyhnal pohanské národy z ich zeme a niekedy ich dokonca úplne vyhubil. Táto problematika je naozaj znepokojujúca. Ako vám v uvažovaní o tejto otázke pomáha vedomie, že Božia láska sa musí prejavovať aj spravodlivosťou? Ako nám poznanie Boha pomáha dôverovať, že aj v tých komplikovaných udalostiach sa zjavovala nielen Jeho spravodlivosť, ale aj Jeho láska?
2. Hneď po všetkých Ježišových slovách o láske k druhým, dokonca aj k našim nepriateľom a dokonca aj k tým, ktorí vás nenávidia, Kristus hovorí: „Vy teda buďte dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec.“ (Mat 5,48) Prečo Ježiš povedal tieto slová práve v súvislosti so slovami o láske k nepriateľom? Čo sa z toho dozvedáme o podstate „dokonalosti“, ktorá je podstatou dokonalosti nášho nebeského Otca?
3. Apoštol Pavol mal k Božiemu zákonu pozitívny postoj. Citoval z neho, zdôrazňoval jeho význam, no zároveň rázne odmietal zneužívanie zákona. Ako rozumiete nasledovnému výroku apoštola Pavla: „Lebo hriech nebude panovať nad vami, veď nie ste pod Zákonom, ale pod milosťou.“ (Rim 6,14)? Akými spôsobmi môžeme zneužívať zákon?
4. Aký je rozdiel medzi spravodlivosťou a pomstou? Sú to úplne odlišné pojmy alebo len rôzne prejavy tej istej myšlienky? Ako vieme, či naša túžba po spravodlivosti nie je v skutočnosti túžbou po pomste?